

Żanna Słoniowska

OWWA!

ilustrował Ołeksandr Szatychin

Ukraina dla dociekliwych

DWIE SIOSTRY

Żanna Słoniowska

OWWA!

Ukraina dla dociekliwych

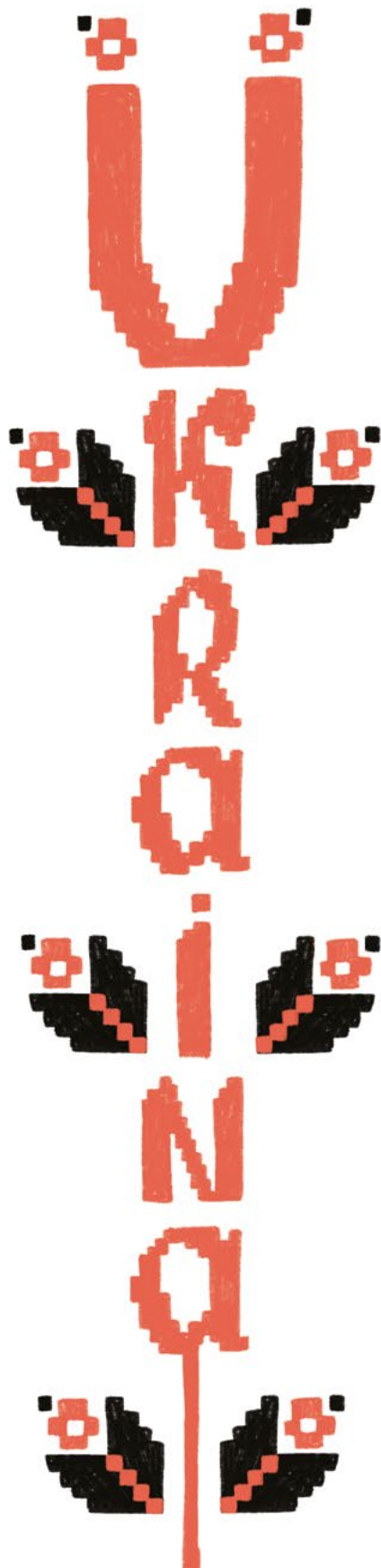

ilustrował
Ołeksandr Szatochin

Wydawnictwo Dwie Siostry
Warszawa 2022

Salomei, Franciszkowi, Dominikowi

Nazwa kraju jest jak imię każdego z nas. Jej brzmienie budzi emocje, wspomnienia i skojarzenia. Czasem można się w niej dopatrzeć innych słów, trochę jak wtedy, kiedy gra się w scrabble. Nie inaczej jest z Ukrainą!

Nazwy „**Ukraina**” po raz pierwszy użyto w latopisie, czyli kronice, w XII wieku, potem używali jej Kozacy (zob. s. 55), ale rozpowszechniła się dopiero pod koniec XIX wieku. Wcześniej Ukraińcy mówili, że mieszkają na Rusi, a siebie nazywali Rusinami. Według jednej z teorii nazwę tę przynieśli ze sobą wikingowie, a wkrótce potem powstało tu potężne księstwo **Rusi Kijowskiej**. Później równolegle zaczęto używać nazwy **Roksolania**. A wszystkie Ukrainki nazywano za granicą Roksolanami.

W pewnym momencie jednak Ruś Kijowska się rozpadła i po jakimś czasie władcy Wielkiego

Księstwa Moskiewskiego zaczęli się uważać za jej spadkobierców. Nawiązywały do tego także nazwy przez nich stosowane – Ruś i Rosja.

Stąd wzięło się wielkie zamieszanie trwające do dziś. Czasem ludzie mówią przecież „ruski”, a mają na myśli „rosyjski” albo nawet „wschodnioeuropejski”. To jak to w końcu jest z tymi nazwami?

Właściwie całkiem prosto. „Ruś” i „ruski” odnoszą się do dawnej ukraińskiej historii, „Ukraina”, „ukraiński” – do Ukrainy od początku XX wieku do dziś, a „Rosja” i „rosyjski” – do kraju, z którym Ukraina sąsiaduje od wschodu i północy.

Przez wiele lat Ukraina nie była samodzielnym państwem, a jej ziemie należały do różnych, zmieniających granice krajów, między innymi Polski i Rosji, a potem do Związku Radzieckiego (zob. s. 17).

Może właśnie stąd wziął się w Polsce spór o to, czy powinno się mówić „na Ukrainie” czy „w Ukrainie”. Pierwszej formy Polacy używali od lat i się do niej przyzwyczaili, drugą wołał sami Ukraińcy. Ich zdaniem forma „na Ukrainie” sygnalizuje, że chodzi o krainę geograficzną, nie o samodzielne państwo, dlatego za nią nie przepadają.

Na szczęście znany polski językoznawca, profesor Jerzy Bralczyk, stwierdził, że obydwie formy są poprawne. W tej książce będę używać „w Ukrainie” i „do Ukrainy”, ponieważ mają w sobie większy ładunek szacunku.

W 1991 roku Ukraina nareszcie uzyskała niepodległość. Zdecydowana większość jej mieszkańców zagłosowała za życiem we własnym państwie. Wszyscy oni, niezależnie od narodowości, mogli odtąd nazywać się Ukraincami. Tak zaczęła się nowa przygoda.

◇ 8 ◇
Ukraina jest duża. Gdybyście chcieli przejechać ją z zachodu na wschód albo z północy na południe, musielibyscie kupić bilet na pociąg z wagonami

sypialnymi. Zresztą większość ukraińskich pociągów takie ma.

Położenie na **pograniczu**, gdzie spotykają się różne kultury, nie jest łatwe. Stąd jednak Ukraina czerpie swoją supermoc. Do dziś mieszkają tu nie tylko Ukraińcy, ale też na przykład Polacy, Tatarzy i Węgrzy. Mówią różnymi językami i wyznają różne religie. Dzięki temu nie boją się różnorodności, tylko są jej ciekawi.

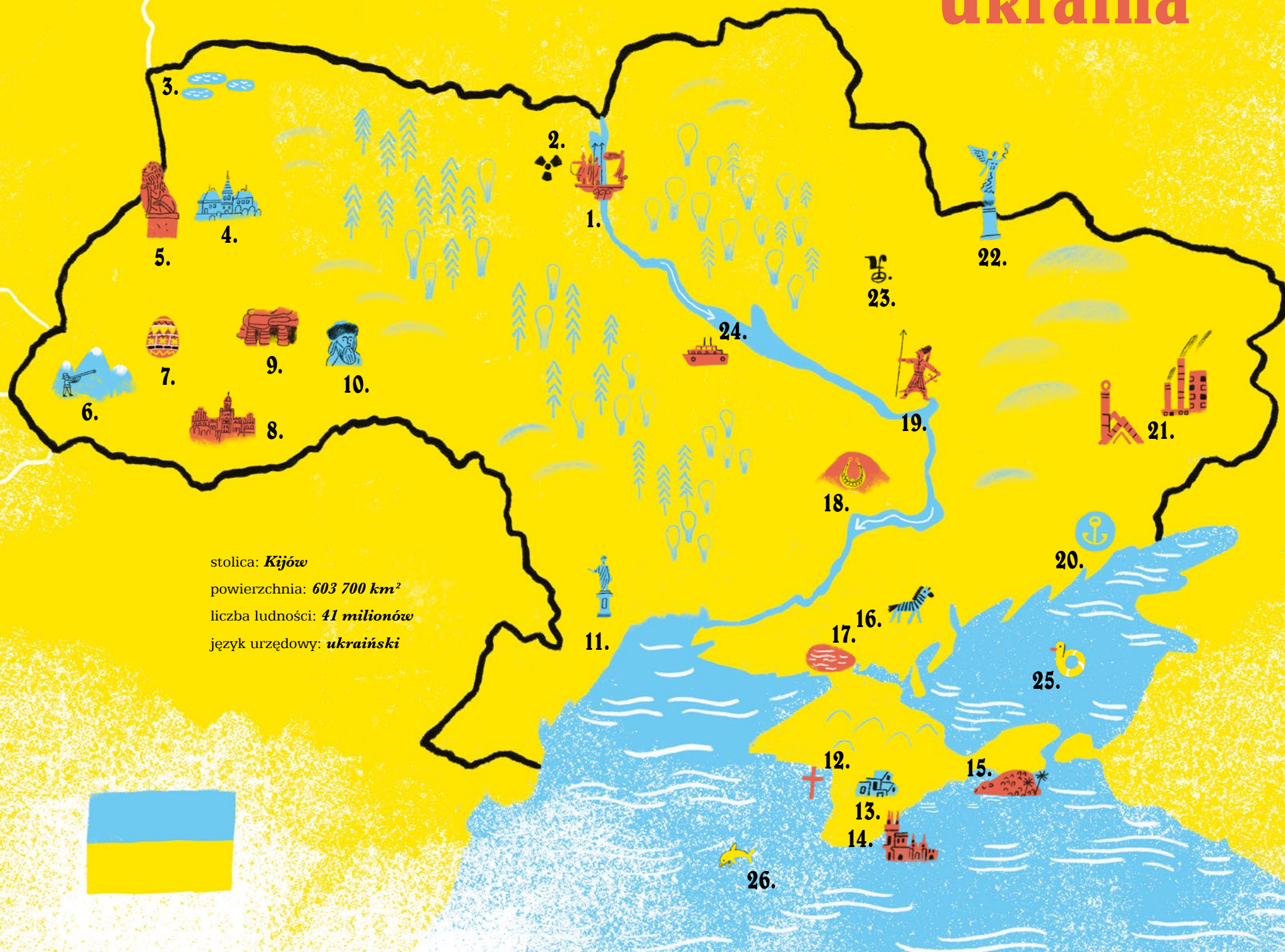
A wy? Jesteście ciekawi Ukrainy? Ta książka to zaproszenie do tego, żeby lepiej ją poznać. W końcu to jeden z naszych sąsiadów, a dziś w Polsce mieszka wielu Ukraińców (zob. s. 151). Między naszymi krajami jest zresztą sporo podobieństw.

◇ 9 ◇

Sprawdźcie sami!

Ukraine

stolica: ***Kijówe***

powierzchnia: **603 700 km²**

liczba ludności: **41 milionów**

język urzędowy: **ukraiński**

1.

Kijów – stolica i największe miasto Ukrainy, kolebka Rusi Kijowskiej (zob. s. 64).

2.

Czarnobyl – tu w 1986 roku wybuchł reaktor jądrowy (zob. s. 135).

3.

Jeziora Szackie – ponad trzydzieści jezior na Wołyniu, znakomite miejsce do odpoczynku i uprawiania sportów wodnych.

4.

Zamek w Olesku – miejsce narodzin dwóch polskich królów: Jana III Sobieskiego i Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Dziś jest tu oddział Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki.

5.

Lwów – miasto ważne zarówno dla Polaków, jak i dla Ukraińców. Znane z zabytków, festiwali, koncertów i kamiennych lwów, które są jego symbolem (zob. s. 71).

6.

Karpaty – góry, po których można wędrować i jeździć na nartach. Da się tu usłyszeć huculskie trembity, a nawet spotkać mawkę i czuhajstra (zob. s. 76 i 82).

7.

Kołomyja – tutaj znajduje się największe na świecie muzeum pisanki. Wygląda jak wielkie jajo, do którego można wejść (zob. s. 94).

8.

Czerniowce – tutejszy uniwersytet wygląda jak Hogwart. W tym mieście mówi się w pięciu językach:

po ukraińsku, rosyjsku, rumuńsku, polsku i niemiecku.

9.

Jaskinia Optimistyczna – najdłuższa gipsowa jaskinia świata (ponad 260 kilometrów!), wciąż nie do końca zbadana.

10.

Kamieniec Podolski – wielka twierdza nad rzeką Smotrycz. Kiedyś nazywany „bramą do Polski”, przez chwilę był też stolicą Ukrainy. W pobliżu urodził się współtwórca chasydyzmu Baal Szem Tow (zob. s. 60).

11.

Odessa – duży port międzynarodowy. Jego mieszkańcy słyną z poczucia humoru (zob. s. 123).

12.

Chersonesz – ruiny antycznego miasta greckiego, miejsce chrztu ruskiego księcia Włodzimierza w 988 roku. Dziś jest to część miasta Sewastopol.

13.

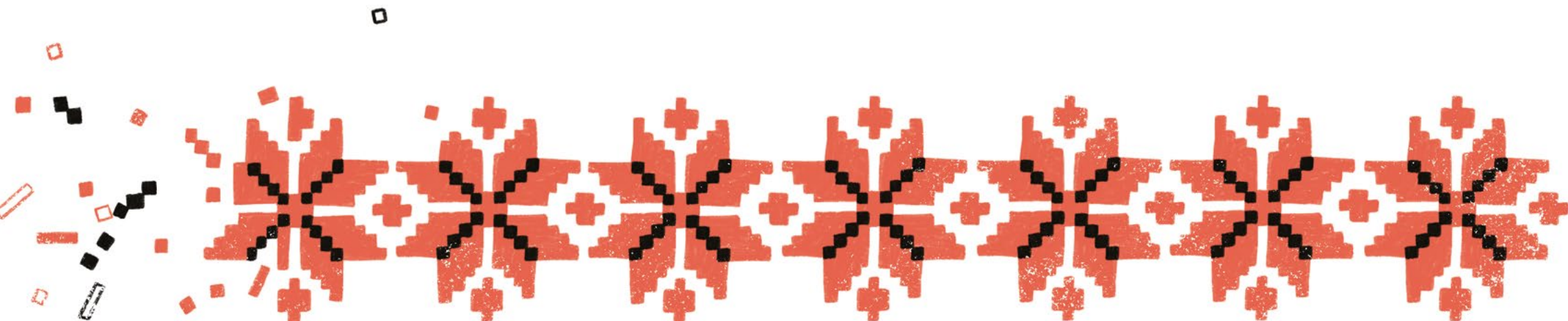

Czufut-Kale – malowniczo położone skalne miasto na Krymie. Adam Mickiewicz opisał je w swoich *Sonetach krymskich* (zob. s. 126).

14.

Jałta – w tej nadmorskiej miejscowości wczasowej odbyła się konferencja, na której po drugiej wojnie światowej ustalono między innymi nowe granice Polski.

15.

Aju-Dah – góra, która przypomina leżącego misia pijącego wodę z morza. Stąd wzięła się jej tatarska nazwa – Góra Niedźwiedź (zob. s. 126).

16.

Askania Nowa – ostatni w Europie obszar naturalnego stepu. To ogromny rezerwat przyrody, w którym mieszkają przeróżne dzikie zwierzęta (zob. s. 118).

17.

Jezioro Lemuryjskie – jest tak słone, że nie można w nim utonąć. Poza tym woda tutaj jest różowa!

18.

Towsta Mohyla – kurhan, w którym odkryto złoty scytyjski pectoral (zob. s. 37).

19.

Dolny Dniepr – to tutaj powstała Sicz Zaporoska, gdzie mieszkali Kozacy (zob. s. 55).

20.

Mariupol – jedno z większych miast Ukrainy, centrum przemysłu, port nad Morzem Azowskim. Wiosną 2022 roku, w czasie rosyjskiego ataku na Ukrainę, było okupowane i zostało praktycznie zrównane z ziemią.

21.

Donieck i Łuhańsk – duże przemysłowe miasta. Wraz z niewielkim obszarem tworzą nieuznane przez świat republiki. Dziś, gdy Ukrainę zaatakował potężny sąsiad, Rosja, w pobliżu tych miast toczą się ciężkie walki (zob. s. 146).

22.

Charków – jedno z największych i najważniejszych ukraińskich miast, pierwsza stolica niepodległej Ukrainy. Tutaj powstał Teatr Bereżil, gdzie sztuki Williama Szekspira były po raz pierwszy wystawione po ukraińsku.

23.

Połtawszczyzna – stąd pochodzi literacka wersja języka ukraińskiego, czyli taka, którą każdy Ukrainiec uznaje za wzorcową.

24.

Dniepr – najdłuższa i najważniejsza ukraińska rzeka.

25.

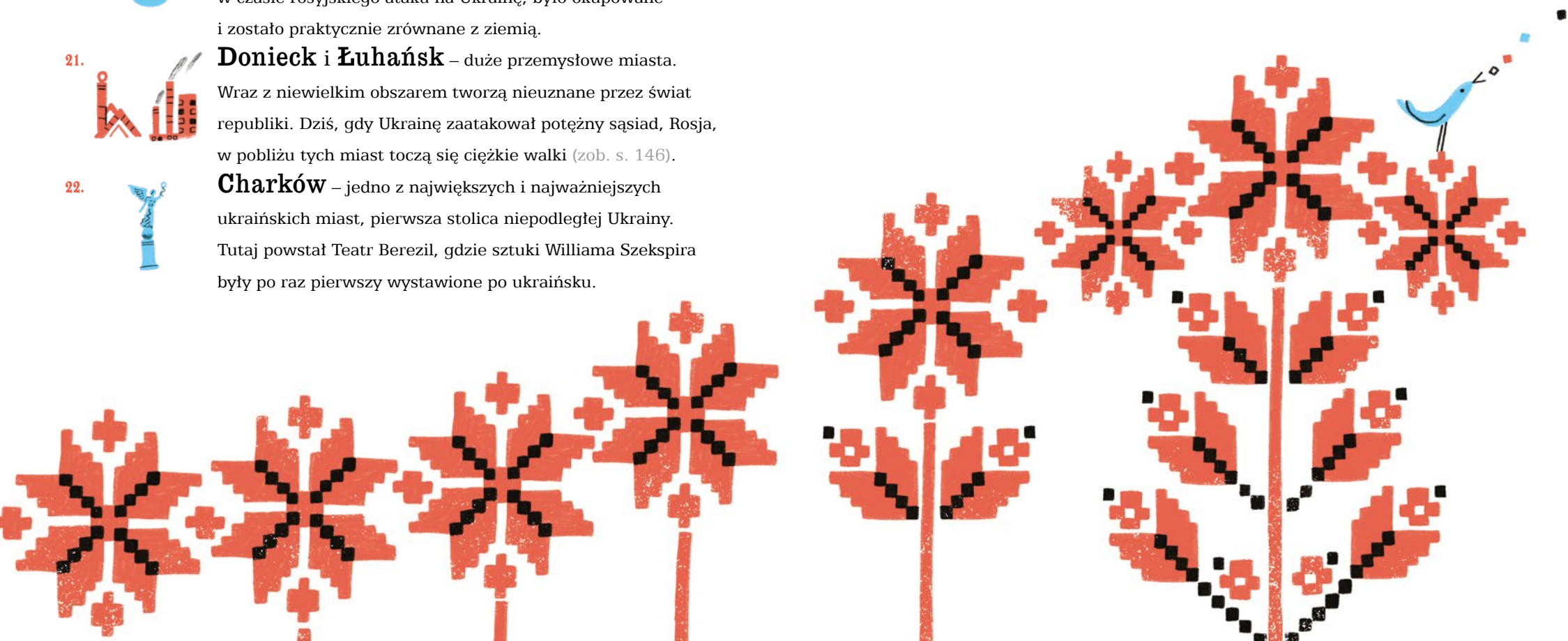

Morze Azowskie – najpłytsze morze na świecie. Jest ciepłe, świetne do kąpieli.

26.

Morze Czarne – jego nazwa pochodzi od siarczków, czyli substancji chemicznych, które na dużych głębokościach barwią wodę na ciemno.

Na żółto i na niebiesko

Godłem Ukrainy jest złoty **trójzęb** (po ukraińsku **tryzub**) na niebieskim tle. Był używany już w czasach Rusi Kijowskiej (zob. s. 5), więc ma naprawdę długą historię. Jedni mówią, że to korona, inni – że sokół lecący w dół, a jeszcze inni – że to symbol trzech światów: ziemskiego, podziemnego i podniebnego.

Z dawnych czasów pochodzi też nazwa ukraińskich pieniędzy, czyli **hrywien**. Kiedyś nazywano tak miarę srebra. Hrywnami płacono już w czasach Ukraińskiej Republiki Ludowej, czyli przez krótki moment po pierwszej wojnie światowej, kiedy Ukraina była niepodległym państwem. W 1996 roku wróciły do obiegu.

Flaga Ukrainy składa się z dwóch poziomych pasów. Górny, **niebieski**, symbolizuje niebo i pokój, a dolny, **żółty** – zboże. Flaga też ma bardzo długie

dzieje. Ukraińcy używali jej zawsze, kiedy walczyli o niepodległość swojego kraju. Nie inaczej jest dzisiaj.

Hymn Ukrainy zaczyna się tak: „Szczę nie wmerła Ukrainy ni sława, ni wola...” (Jeszcze nie zginęła chwała ani wolność Ukrainy...). Czy coś wam to przypomina? No jasne, początek polskiego hymnu! Ukraiński hymn powstał później, a jego słowa były wzorowane na polskich.

W XX wieku cała Ukraina – jedna część wcześniej, druga później – została włączona do Związku Radzieckiego (ZSRR). Był on państwem totalitarnym, czyli takim, które bardzo kontroluje swoich obywateli i wtrąca się we wszystkie ich sprawy. W Związku Radzieckim wielu Ukraińców prześladowano tylko dlatego, że chcieli mówić po ukraińsku i żyć po swojemu.

Współczesna Ukraina jest republiką parlamentarno-prezydencką, podobnie jak Polska. To znaczy, że prezydent decyduje tylko o niektórych sprawach, a największą władzę w państwie ma parlament.

Ale chociaż od ponad trzydziestu lat Ukraina jest niepodległa, a Związek Radziecki się rozpadł, to do dziś Ukraińcy borykają się z jego trudnym dziedzictwem.

Z Polski do Ukrainy można dotrzeć w kilka godzin: samochodem, autobusem, pociągiem albo samolotem. Ukraina nie jest jeszcze członkiem Unii Europejskiej, ale Polacy mogą wjechać do niej bez wizy, wystarczy mieć ważny paszport.

Ukraina zawsze była częścią Europy. Na jej terytorium spotykały się potężne imperia. Była i jest miejscem, gdzie krzyżują się różne języki, alfabety oraz religie. Nazywa się ją czasem bramą Europy. A otwarta brama zachęca, by przez nią przejść!

W języku ukraińskim jest mnóstwo zdrobnień, czasem naprawdę wyjątkowych. Wpadlibyście na to, żeby zdrobnić słowo „wróg”? Bo Ukraińcy – owszem! W dodatku ta forma pojawia się w hymnie państwowym.

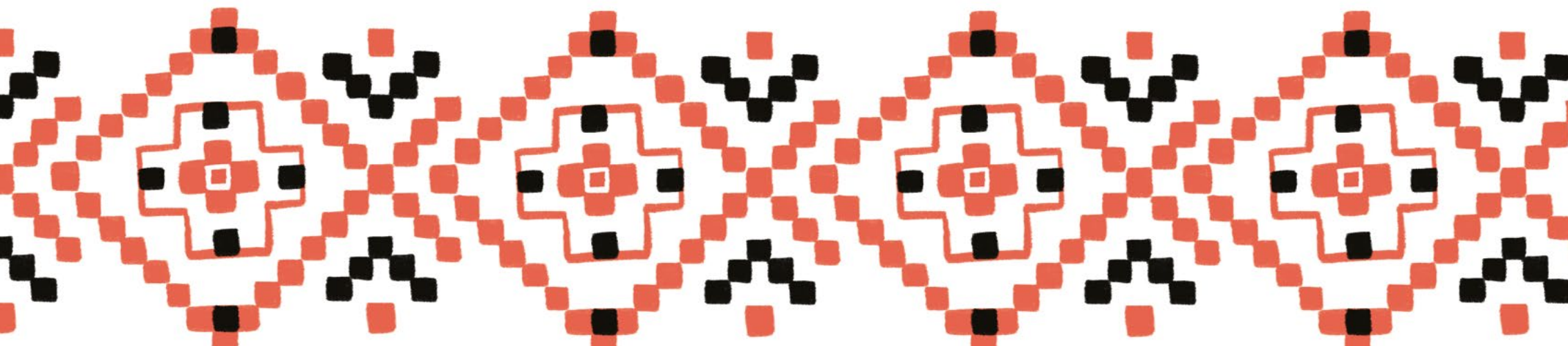

Spis treści

U-KRAINA!	5
Na żółto i na niebiesko	17
Czy ty howorysz ukraińskoju?	22
Złote kopuły	26
Łesia i Taras	31
Wszechświat na szyi	37
Szczerbiec i Złota Brama	43
Kijowianka na tronie francuskim	47
Sułtanka z Rohatyna	51
Ale Kozak!	55
Cadyk z Podola śpiewa i tańczy	60
Miasto kwitnących kasztanów	64
Lwów. Czujcie się jak w domu!	71
Trembity na połoninach	76
Niawki, ochy i inne chochliki	82
Cienie zapomnianych przodków	87
Wyszywanka	91

Pisanki	94
Wertep	99
Szczedryk	104
Naród śpiewaków	109
Głos jak bomba	115
Step	118
Miasto humoru i katakumb	123
Krym	126
Najcięższy samolot świata	130
Czarnobyl	135
Czarnoziemy i Wielki Głód	138
Rewolucja Godności	143
Wojna	146
Ukraińcy w Polsce	151
Ślonina w czekoladzie	155
Słowniczek	160
Zróbcie to sami!	165

© Copyright for the text by Żanna Słoniowska, 2022

© Copyright for the illustrations by Ołeksandr Szatochin, 2022

© Copyright for the Polish edition by Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2022

ISBN 978-83-8150-207-8

wydanie I

wydawnictwodwiesiostry.pl

redakcja: Anna Mirkowska

korekta: Paulina Bieniek, Małgorzata Kuśnierz

skład i przygotowanie do druku: Piotr Bałdyga

druk: Drukarnia Leyko sp. z o.o.

Wydawnictwo Dwie Siostry sp. z o.o., al. 3 Maja 2 m. 183, 00-391 Warszawa

Biblioteki, szkoły, przedszkola, księgarnie i inne instytucje

zainteresowane ofertą specjalną zachęcamy do kontaktu z działem handlowym

(marketing@wydawnictwodwiesiostry.pl, +48 577 888 278).

W serii „Świat dla Dociekliwych” ukazały się także:

Jak pachną Góry Krymskie?
Dlaczego Morze Czarne jest czarne?
Gdzie jest najgłębiej położona stacja metra na świecie?
I dlaczego Ukraińcy muszą dziś walczyć o swój kraj?

Język ukraiński słyszymy na co dzień: na ulicy,
w sklepie, w szkole – i sporo rozumiemy. Ukraina
to największy z naszych sąsiadów, mamy stamtąd koleżanki
i kolegów. Ale czy rzeczywiście znamy ten kraj?

Słynne stepy i góra w kształcie niedźwiedzia.
Kozacy i wyszywane koszule. Najcięższy samolot świata
i obserwatorium astronomiczne w sercu Karpat.
Kolejka linowa w centrum stolicy i uniwersytet,
który wygląda jak Hogwart. I to wszystko
właśnie w Ukrainie?

Otwórz! O rety!

